

ARHIVI ↗

ODOZDO

**organizacijsko
pamćenje kao
element održivosti
civilnog društva**

**ZAGOVARAČKI
DOKUMENT**

ARHIVI ↗

ODOZDO

organizacijsko
pamćenje kao
element održivosti
civilnog društva

ISTRAŽIVANJE

Za potrebe istraživanja potreba i resursa organizacija civilnog društva kreiran je online anketni upitnik s ukupno 45 pitanja otvorenog i zatvorenog tipa. Prikupljanje podataka trajalo je od 20. ožujka do 2. svibnja 2023. Od 228 organizacija koje su pristupile ispunjavanju upitnika, 70 organizacija je prepoznalo da provodi aktivnosti arhiviranja u svrhu očuvanja organizacijskog pamćenja, njih 30,7%.

U istraživanju su sudjelovale 64 udruge, 4 saveza udruga i 2 umjetničke organizacije.

Najviše je ispitanika iz Grada Zagreba (31,4 %), zatim iz Splitsko-dalmatinske županije (12,9 %), potom iz Dubrovačko-neretvanske (11,4 %), Osječko-baranjske (10 %), Istarske (8,6 %) i Karlovačke županije (7,1 %).

Najviše organizacija registrirano je u Zagrebu (23), potom u Dubrovniku (7), Osijeku (6), Splitu (5) i Karlovcu (5), Puli (4), Rijeci (4) i Hvaru (3), 2 u Koprivnici i Sisku, te po jedna u Belom Manastiru, Čakovcu, Fažani, Lastovu, Poreču, Sinju, Slavonskom Brodu, Vukomeriću i Zadru.

Najzastupljenije područje djelovanja organizacija je "kultura i umjetnost" (64,3 %), potom "obrazovanje, znanost i istraživanje" (25,7 %), "demokratska politička kultura" (22,9 %), "ljudska prava" (20 %) pa "ostala područja djelovanja" (20 %).

Najveći broj organizacija osnovan je između 2000. i 2009. godine.

U 2022. godini 70 organizacija imalo je ukupno 4585 članova, 2153 volontera i 367 zaposlenih. Ukupan zbroj svih prihoda koje su ostvarile organizacije u 2022. godini iznosi 167.363.379,00 HRK (22.212.937,68 EUR).

Najviše organizacija djeluje u najamljenom prostoru (47,1 %) gdje je u najvećem broju slučajeva vlasnik

Očuvanje organizacijskog pamćenja i sistematiziranje znanja kvalitativno je nova potreba nastala dugogodišnjim djelovanjem pojedinačnih organizacija i tridesetogodišnjim djelovanjem organiziranog civilnog društva u Republici Hrvatskoj.

Organizacijsko pamćenje odnosi se na gradivo koje određena organizacija civilnog društva proizvodi i prikuplja tijekom svoga rada, ne kao zakonsku obvezu (administrativna i financijska dokumentacija), već kao dokaz njenog rada koje posljedično ima utjecaj na razvoj različitih zajednica iz područja njihova djelovanja. Radi se o bilježenju praksi i znanja akumuliranih tijekom godina djelovanja, reprezentiranih u različitim formatima, te tijekom aktivnosti proizvedenih materijala koji odgovaraju na potrebe zajednice koja je često sudjelovala u njihovoj izradi.

Pod očuvanjem organizacijskog pamćenja možemo razumjeti nastojanja određene inicijative ili organizacije da se gradivo koje je nastalo ili je prikupljeno njihovim radom, ili gradivo koje je od interesa za njihovu misiju i rad uopće, sačuva, usustavi, učini dostupnim javnosti, i na taj način pruži dokumentarnu osnovu koja legitimira specifičan sadržaj kojim se ta grupa bavi. Nestajanjem pojedinačnih organizacija i odlaskom starijih generacija iz polja, sjećanje i materijali vezani uz procese razvoja civilnog društva i utjecaj na razvoj društva u cjelini prijete nestankom ili padanjem u zaborav.

Potreba za sustavnim dokumentiranjem, prikupljanjem, čuvanjem, digitaliziranjem i korištenjem arhivskog gradiva o djelovanju civilnog društva, međutim, nije prepoznata ni u pravno-institucionalnom okviru arhivske djelatnosti niti u pravno-institucionalnom okviru razvoja civilnog društva.

S obzirom da nacionalni okvir arhiva, knjižnica i muzeja polazi od hijerarhijskog načela u prikupljanju i čuvanju gradiva, koje kao prioritet ima državnu upravu i javne ustanove, on ne prepoznaje polje civilnog društva kao poseban interes niti sustavno brine za materijale nastale djelovanjem organizacija. Javna arhivska služba u Hrvatskoj nema jasan mandat za sustavno i trajno prikupljanje vrijednog gradiva koje proizvode određene zajednice. Iako Zakon o arhivskom gradivu i arhivima (NN 61/18, 98/19, 114/22) predviđa kategorizaciju vrijednog gradiva privatnih stvaratelja i imatelja, metodologija i kriteriji nisu dovoljno jasni u primjeni na civilno društvo, tim više što je često riječ o gradivu od šireg političkog i kulturnog značaja.

Zbog marginaliziranog položaja organizacija civilnog društva u ukupnom sustavu te posljedično njihovih ograničenih kapaciteta, većina organizacija nema ustanovljene održive i trajne prakse očuvanja svog organizacijskog pamćenja, kao ni potrebno znanje. Time se vrijedan segment razvoja društva, posebno onog koji se odnosi na specifičnosti civilnog društva, zauvijek gubi.

ARHIVI ↗

ODOZDO

organizacijsko
pamćenje kao
element održivosti
civilnog društva

prostora jedinica lokalne samouprave (45,7 %), dok je na drugom mjestu fizička osoba (24,3 %).

Čak 15,7 % organizacija nema stalni prostor za rad.

OČUVANJE ORGANIZACIJSKOG PAMĆENJA

Više od 50 % organizacija prikuplja fotografije, plakate, publikacije koje je izdala organizacija, brošure, videozapise, elektroničke zapise i ostale datoteke, zvučne zapise i zbirku izvadaka iz novina i časopisa te osobna svjedočanstva i sličnu građu.

Pored građe koja pripada njihovoj organizaciji, gotovo 50% organizacija u svom arhivskom fondu čuva i građu vezanu uz područje djelovanja, a oko 20% čuva građu fizičkih osoba, drugih organizacija, neformalnih građanskih inicijativa i društvenih pokreta.

Kod nešto više od 50 % organizacija arhivski fond je podijeljen na više mjesta: ne postoji kao cjelina ili je uglavnom nesređen odnosno nerazvrstan. Kod nešto više od 25 % organizacija dio arhivske građe nepovratno je izgubljen i uništen, dok se u gotovo 15 % slučajeva arhivski fond organizacije nalazi dijelom u privatnim arhivima osoba te mu se ne može pristupiti.

Više od 90 % ispitanika odgovorilo je kako se dokumentacijski i arhivski rad obavlja periodično te da ga obavljaju sami. U samo 3 organizacije angažirana je stručna osoba koja se bavi tom građom. Od vanjskih suradnika, 18,6 % organizacija povremeno se oslanja na volontere, dok se svega jedna organizacija oslanja na pomoć studenata.

Imajući u vidu kontekst u kojem djeluju organizacije civilnog društva i u kojem provode svoje arhivske djelatnosti, veliki izazov predstavlja razvojna perspektiva i održivost ovih praksi:

- unutar organizacija civilnog društva postoji nedostatak stručnih znanja i razvijenih modela sistematizacije, katalogizacije i digitalizacije gradiva koje se odnosi na same organizacije, specifične zajednice s kojima te organizacije rade ili šira područja civilnodruštvenog djelovanja
- kao posljedica sustavnog neprepoznavanja važnosti kontinuiranog dokumentiranja i arhiviranja gradiva organizacija civilnog društva ne postoje ni potrebni materijalni resursi (fondovi na lokalnim i regionalnim razinama te nacionalnoj razini) za sustavno i adekvatno provođenje ovih aktivnosti
- suradnja organizacija civilnog društva s javnim ustanovama, usprkos načelnoj otvorenosti, ne realizira se zbog prioriteta ustanova i nedostatnih ljudskih, prostornih i tehničkih resursa kako ustanova, tako i organizacija civilnog društva
- nedostatak ljudskih, prostornih i tehničkih kapaciteta otežava i unutarsektorsku suradnju koja bi mogla povoljno utjecati na dijeljenje resursa, znanja i praksi dostupnih unutar pojedinih organizacija.

Institucionalni okvir

Za archive i arhivsku djelatnost nadležno je Ministarstvo kulture i medija. Ministarstvo od 2009. godine dodjeljuje potpore za program digitalizacije u arhivskoj, knjižničnoj i muzejskoj djelatnosti. Program uključuje potpore za različite vidove digitalizacije i stvaranje digitalne infrastrukture te kao primatelje potpora uključuju širi spektar institucija, u prvom redu knjižnica, instituta i stručnih društava.

Od 2009. do 2022. godine Ministarstvo kulture i medija dodijelilo je 11,050,330.25 HRK za 561 program. Od toga je financirano 36 programa organizacija civilnog društva, no radi se o samo 11 organizacija koje su tijekom 13 godina dobile podršku za projekte digitalizacije gradiva. Od 2018. do 2022. na poziv za predlaganje programa javnih potreba u kulturi za programe digitalizacije arhivskog, knjižničnog i muzejskog gradiva pristiglo je 411 prijava za koje se tražila financijska potpora u ukupnom iznosu od 19,774,551.21 kuna, a odobrena je financijska potpora za 219 programa u iznosu od 3,310,330.25 kuna. Odobreno je 50% prijava, no za sveukupno 15% traženog iznosa.

Za 2023. godinu Ministarstvo kulture i medija nije objavilo javni

ARHIVI ↗

ODOZDO

organizacijsko
pamćenje kao
element održivosti
civilnog društva

PREPREKE

U pogledu procjene različitih prepreka u sustavnoj brizi za organizacijsko pamćenje, najveći dio organizacija suočava se s nedostatkom vremena (78,6 %), manjkom ljudskih resursa (74,3 %), nedostatnim financijskim sredstvima (68,6 %), neodgovarajućim prostornim preduvjetima (58,9 %), nedostatkom stručnih znanja (55,7 %), nedostatnim tehničkim preduvjetima (47,1 %), te odlaskom ljudi sa specifičnim znanjima iz organizacije (24,3 %).

Upitnik je sadržavao i pitanje o različitim preprekama u digitalizaciji građe s kojima se susreću organizacije. Dobiveni nalazi u skladu su s rezultatima o problemima i preprekama s kojima se organizacije općenito suočavaju kada je riječ o sustavnoj brizi za organizacijsko pamćenje: manjak vremena (83,6 %), nedostatna financijska sredstva (74,6 %), troškovi održavanja digitalnog arhiva (64,2 %), nedostatak ljudskih resursa (66,7 %).

Od ukupnog broja organizacija koje su ispunile anketni upitnik, svega je pet organizacija (7,1 %) upisano u Upisnik vlasnika i imatelja privatnoga arhivskog gradiva u Republici Hrvatskoj - dvije su organizacije u području kulture i umjetnosti, dvije u području zaštite ljudskih prava i demokratske političke kulture, a jedna u području zaštite okoliša i održivog razvoja.

Rezultati istraživanja sugeriraju kako je suradnja s nadležnim institucijama uglavnom zadovoljavajuća, iako je u nekim slučajevima prisutno nerazumijevanje rada i misije organizacija civilnog društva, izostanak podrške pri sređivanju gradiva, nefleksibilnost u postupanju.

poziv za programe digitalizacije arhivskog, knjižničnog i muzejskog gradiva, a za 2024. taj je poziv otvoren isključivo za gradivo koje ima status kulturnog dobra.

Organizacije civilnog društva mogu ostvariti financiranje svojih programa i projekata na pozivima za javne potrebe jedinica lokalne i regionalne samouprave, prema Uredbi o kriterijima, mjerilima i postupcima financiranja i ugovaranja programa i projekata od interesa za opće dobro koje provode udruge (NN 26/15, 37/21). Iako, primjerice, svi gradovi, općine i županije gdje su registrirane organizacije civilnog društva koje su pristupile istraživanju potreba i resursa, na godišnjoj razini raspisuju javne pozive za financiranje njihovih programa i projekata, aktivnosti dokumentacije i arhiviranja organizacijskog pamćenja nisu prepoznate kao prioritet za financiranje, ni u tekstovima javnog natječaja niti unutar pojedinačnih djelatnosti za koje se daje podrška. Prema Uredbi, davatelj financijskih sredstava u okviru svoga djelokruga na godišnjoj razini sam utvrđuje prioriteta područja za dodjelu financijskih sredstava programima i projektima sukladno mjerama iz programa, strategija, planova i drugih strateških dokumenata na nacionalnoj, odnosno lokalnoj i područnoj (regionalnoj) razini.

Zaklada Kultura nova, autonomno tijelo koje su 2012. osnovali Ministarstvo kulture i Vlada RH donijevši Zakon o Zakladi Kultura nova te kojem je dana odgovornost odlučivanja o pružanju stručne i financijske podrške civilnom sektoru u kulturi, 2017. godine uvela je Podršku za organizacijsko i umjetničko pamćenje. U šest ciklusa jednogodišnjeg financiranja projekata organizacijskog i umjetničkog pamćenja, Zaklada je mogla podržati samo 25% svih prijavljenih projekata s ukupno 1,698,603.00 kuna. Od 2020. do 2023. godine sredstva za ovo programsko područje se kontinuirano smanjuju dok broj prijavitelja raste. U lipnju 2023. godine Zaklada Kultura nova ugasila je sva dotadašnja programska područja te uvela jedinstvenu podršku za organizacijski razvoj koja među prihvatljivim troškovima sadrži i troškove dokumentiranja rezultata rada organizacije.

Institucionalna podrška Zaklade za razvoj civilnog društva jedan je od ključnih mehanizama osiguranja organizacijskog razvoja i stabilizacije djelovanja udruga. Podrška se dodjeljuje za daljnje djelovanje udruge i obavljanje njene osnovne djelatnosti, pod uvjetom da udruga u prijavi kvalitetno predstavi glavne, strateške programe koje provodi te smjernice organizacijskog razvoja. S obzirom da je arhivska djelatnost područje rada koje udruga obavlja u vremenu i s resursima koji joj ostaju na raspolaganju nakon provedbe projekata za koje ostvaruje financiranje, nije izgledno da udruga arhivsku djelatnost ima registriranu niti da je smatra jednim od svojih glavnih programa. Stoga bi se unutar institucionalne podrške trebala prepoznati nužnost kontinuiranog dokumentiranja, prikupljanja, čuvanja, digitalizacije i korištenja arhivskog gradiva o

ARHIVI ↗

ODOZDO

organizacijsko
pamćenje kao
element održivosti
civilnog društva

FINANCIRANJE

Od ukupnog broja organizacija koje su sudjelovale u istraživanju, 58,6 % nije koristilo nikakve izvore financiranja za očuvanje organizacijskog pamćenja.

Kod 41,4 % organizacija koje jesu koristile izvore financiranja, sredstva su ovako raspoređena:

- 14,3 % jedinice lokalne samouprave osim Zagreba (Rijeka, Hvar, Split, Poreč, Koprivnica, Zadar, Lastovo, Osijek, Beli Manastir)
- 12,9 % Zaklada Kultura nova
- 8,6 % Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva
- 8,6 % ministarstva (Ministarstvo kulture i medija, Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike)
- 8,6 % jedinice regionalne samouprave (Primorsko-goranska, Koprivničko-križevačka, Zadarska, Dubrovačko-neretvanska, Osječko-baranjska)
- 7,1 % Europski fondovi i programi (Europski socijalni fond, Kreativna Europa, IPA)
- 5,7% Grad Zagreb

Manji broj ispitanika naveo je ostale izvore financiranja: Hrvatski audiovizualni centar, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj, Međunarodno vijeće za arhive te međunarodne zaklade.

djelovanju udruge i civilnog društva općenito. Takvo prepoznavanje pridonijelo bi da se unutar organizacija odrede stvarno vrijeme i ljudski resursi koji bi se bavili tim specifičnim, a opet svakodnevnim radom.

Nacrt Nacionalne strategije stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva (2017-2022) istaknuo je potrebu uspostavljanja sustavnog istraživanja o stanju razvoja civilnoga društva te uveo pojam specijaliziranog Arhiva civilnoga društva koji bi obrađivao arhivsko gradivo nastalo djelovanjem organizacija civilnoga društva. Time se prvi put u službenom dokumentu Vlade Republike Hrvatske prepoznao rad na sustavnom prikupljanju i čuvanju arhivskog gradiva civilnoga društva. Ta Strategija nije nikada usvojena, a od početka 2022. u izradi je novi Nacionalni plan stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva. U prethodnom Nacrtu kao nositelj aktivnosti prepoznato je Ministarstvo kulture, a kao sunositelji Ured za udruge, Hrvatski državni arhiv, Savjet za razvoj civilnoga društva, Zaklada Kultura nova te organizacije civilnoga društva, što još uvijek korespondira institucionalnom okviru za podršku i razvoj arhiva OCD-a.

Prema Nacionalnoj razvojnoj strategiji Republike Hrvatske do 2030. godine (NRS), prioritet Vlade RH u idućem razdoblju bit će "jačanje institucionalnog okvira za podršku razvoju civilnoga društva u Hrvatskoj kojeg čine Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske, Savjet za razvoj civilnoga društva te Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva", što se, prema popisu akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba odnosi i na oblikovanje i donošenje Nacionalnog plana stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva od 2021. do 2027. godine.

Zakon o arhivskom gradivu i arhivima razlikuje javno i privatno arhivsko gradivo: javno je nastalo djelovanjem tijela javne vlasti ili tijela u vlasništvu Republike Hrvatske, dok je privatno nastalo djelovanjem privatnih pravnih i fizičkih osoba. Privatno arhivsko gradivo koje ima posebno značenje za povijest, znanost i kulturu upisuje se u Upisnik vlasnika ili posjednika privatnog arhivskoga gradiva na temelju rješenja Hrvatskog državnog arhiva. Arhiviranje organizacija civilnog društva predstavlja odstupanje od klasično shvaćenog arhiviranja u za to specijaliziranim javnim institucijama jer se radi o procesu odnosno aktivnosti koja se nastoji usustaviti. Izvaninstitucionalni karakter arhiva zajednice u direktnoj je vezi s izvaninstitucionalnim karakterom gradiva: organizacije civilnog društva same određuju svoj legitimni interes djelovanja, odnosno gradivo koje im je od interesa.

U očima zakona ili podzakonskih akata arhivi organizacija su privatni arhivi, odnosno organizacije su imatelji ili stvaratelji privatnog arhivskog gradiva. Koncept sveobuhvatnog arhiva (total archives), koji proizlazi iz kanadske arhivističke tradicije, ukazuje

ARHIVI ↗

ODOZDO

organizacijsko
pamćenje kao
element održivosti
civilnog društva

PRIJEDLOZI MJERA ZA OČUVANJE ORGANIZACIJSKOG PAMĆENJA

Organizacije su na pitanje otvorenog tipa o prijedlozima mjera predložile dvije temeljne vrste: obrazovne i financijske.

Obrazovne mjere odnose se na obrazovne programe koji bi bili prilagođeni organizacijama civilnog društva (tečajevi, mentorski programi), ali i podršku u smjeru razvoja sustava za arhiviranje (katalogizacija, označavanje, čuvanje podataka, strukturiranje građe).

Najveća podrška takvom tipu rada trebala bi dolaziti iz institucionalnih arhiva te vanjske službe Državnog arhiva čiji zaposlenici imaju potrebna znanja i resurse, a onda i od stručnjaka različitih profila, primarno sa sveučilišta: informatolozi, knjižničari, arhivisti.

Ispitanici su predlagali zajedničko korištenje opreme (lokalni punktovi za digitalizaciju s potrebnom opremom) i prostora (fizička mjesta na kojima se ta građa pohranjuje) među organizacijama i ustanovama s kojima dijele područje djelovanja, te koje prepoznaju kao ključne suradnike u tom segmentu.

Financijske mjere odnose se na otvaranje posebnih linija financiranja za tu svrhu. Tako je među preporukama istaknuto uvođenje zasebnih natječaja za sistematizaciju, katalogizaciju, digitalizaciju, održavanje i unaprijeđenje arhiva, koji bi podrazumijevali i udio u plaćama zaposlenika koji taj posao obavljaju. Financijske mjere odnose se i na veće iznose pojedinačnih podrški koje se mogu koristiti za dokumentaciju rada organizacija te dokumentaciju polja u kojem djeluju.

Financijskim mjerama mogli bi se osigurati i tehnički preduvjeti za dokumentaciju i arhiviranje.

Nefinancijskom podrškom (intenzivnija dodjela adekvatnih prostora za rad ili preuzimanje režija i ostalih troškova korištenja nekretnine od strane jedinica lokalne i regionalne samouprave koje su vlasnici prostora) mogli bi se osigurati prostorni preduvjeti za rad i održavanje arhiva.

U tom smislu, nužna je podrška i institucionalnog okvira za razvoj civilnog društva - Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva te Ureda za udruge Vlade RH. Istaknuto je da je podršku organizacijskom pamćenju kroz razvoj arhiva civilnog društva nužno uključiti u Nacionalni plan stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva.

na obvezu arhivista da prikupljaju gradivo nastalo radom cjelokupne zajednice raščlanjene u svim njezinim specifičnim funkcijama, odnosno grupama, institucijama, zajednicama i na taj način integralno čuvaju materijalne tragove njezina povijesna razvoja. Pregled literature stručne zajednice arhivista u Hrvatskoj (Lučić, Arhiv i nevladine, neprofitne organizacije: nadzor nad udrugama i akvizicijska politika (2011.), Heđbeli, Privatno arhivsko gradivo u Hrvatskoj i inicijativa nevladinih organizacija (2007.), Kušen, Strategija sveobuhvatnog arhiva u Hrvatskoj (2011.)) ukazuje da postoji potreba za razvijanjem sistematskih politika i praksi prema stvarateljima i imateljima privatnog gradiva.

Kao što su pokazali rezultati istraživanja o potrebama i resursima organizacija civilnog društva za očuvanje organizacijskog pamćenja, komunikacija između službenih arhiva i OCD-ova kao stvaratelja privatnog gradiva nije kontinuirana i često nije konstruktivna. Dojam razdvojenosti arhivskog sistema i alternativne, izvaninstitucionalne mreže arhiva pojačavaju i strateški dokumenti: Nacionalni plan razvoja arhivske djelatnosti za razdoblje 2020.-2025. udruge i civilno društvo uopće ne spominje, kao ni prijedlog Nacrta Nacionalnog plana razvoja kulture i medija za razdoblje 2023.-2027. koji među specifičnim ciljevima i mjerama navodi Razvoj sustava arhiva, knjižnica i muzeja (4.3.).

ARHIVI ↗

ODOZDO

organizacijsko
pamćenje kao
element održivosti
civilnog društva

Preporuke za donositelje odluka

Jedinice lokalne i regionalne samouprave

- u prihvatljive troškove godišnjih poziva za javne potrebe eksplicitno uključiti troškove dokumentiranja rada organizacije i dokumentiranja područja u kojem djeluju (troškovi naknada za rad, troškovi kupnje opreme, troškovi digitalizacije materijala)
- među prioritete ili područja financiranja unutar godišnjih poziva za javne potrebe uvesti djelatnost dokumentacije rada/očuvanje organizacijskog pamćenja

Ministarstvo kulture i medija

- unutar Javnog poziva za predlaganje javnih potreba u kulturi Republike Hrvatske, otvoriti poziv za program digitalizacije u arhivskoj, knjižničnoj i muzejskoj djelatnosti i za gradivo koje nema status kulturnog dobra te povećati ukupni iznos koji se dodjeljuje kroz taj poziv kako bi u program uključio veći broj organizacija civilnog društva
- u Nacionalnom planu razvoja kulture i medija za razdoblje 2023.-2027., u području "Razvoj sustava arhiva, knjižnica i muzeja" osigurati uvjete za suradnju državnih arhiva, javnih ustanova u kulturi te organizacija civilnog društva u vidu jačanja kapaciteta vanjske službe Arhiva radi suradnje s organizacijama civilnog društva
- u prihvatljive troškove Javnog poziva za predlaganje javnih potreba u kulturi Republike Hrvatske uključiti troškove dokumentiranja rada organizacije i dokumentiranja područja u kojem djeluju

Zaklada Kultura nova

- u prihvatljive troškove Programa podrške uključiti troškove dokumentiranja razvojnih procesa, ključnih problema i postignuća organizacija civilnog društva u suvremenoj kulturi i umjetnosti, umjetnika ili specifičnih umjetničkih i kulturnih područja te njihovog kontekstualnog djelovanja i uloge u kulturnom i umjetničkom životu određene sredine

Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva

- prepoznati važnost kontinuiranog dokumentiranja, prikupljanja, čuvanja, digitalizacije i korištenja arhivskog gradiva u pozivu za Institucionalnu podršku stabilizaciji i/ili razvoju udruge, za postojeće ili nove organizacije
- u proračunu za prijavu na institucionalnu podršku za postojeće ili nove organizacije dopustiti veći postotak od 10% za naknade drugog

ARHIVI ↗

ODOZDO

organizacijsko
pamćenje kao
element održivosti
civilnog društva

dohotka kako bi organizacija imala mogućnost angažmana vanjskog stručnjaka za izgradnju modela razvoja organizacijskog arhiva

- u proračunu za prijavu na institucionalnu podršku za postojeće ili nove organizacije dopustiti trošak opreme koja se odnosi na djelatnost dokumentiranja, prikupljanja, čuvanja, digitalizacije i korištenja arhivskog gradiva, dakle trošak opreme koja se ne odnosi na obavljanje osnovne djelatnosti

Ured za udruge i Vlada RH

- prepoznati nužnost kontinuiranog dokumentiranja, prikupljanja, čuvanja, digitalizacije i korištenja arhivskog gradiva o djelovanju udruge i civilnog društva općenito
- kao što je Strategija stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva 2017-2022 prvi put prepoznala rad na sustavnom prikupljanju i čuvanju arhivskog gradiva civilnoga društva, tako bi nadolazeći Nacionalni plan stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva 2023-2027 morao adekvatno uvažiti taj rad tako da kao jedan od svojih ciljeva ima osiguranje održivosti i razvoja arhiva kojima upravljaju organizacije civilnog društva

Hrvatski državni arhiv, Hrvatsko arhivističko društvo

- razvijati komunikaciju između OCD-ova kao alternativnih arhivskih institucija, i dijelova institucionalnog arhivskog sistema - tzv. Vanjske službe arhiva koja je zadužena za direktni kontakt sa stvarateljima/ imateljima gradiva i pregled gradiva, te Hrvatskog arhivističkog društva koje donosi odluke o njihovoj kategorizaciji
- jačati kapacitete Vanjske službe arhiva radi suradnje s organizacijama civilnog društva: stručno usavršavanje o radu organizacija civilnog društva te uvođenje suvremenih metodologija i tehnologija u rad arhivista, popularizacija gradiva koje se već nalazi u arhivima
- jačati kapacitete organizacija civilnog društva koje žele svoje gradivo pohraniti u Arhiv: obrazovni programi koji bi bili prilagođeni organizacijama civilnog društva (tečajevi, mentorski programi), ali i podrška u smjeru razvoja sustava za arhiviranje (katalogizacija, označavanje, čuvanje podataka, strukturiranje građe)

ARHIVI ↗

ODOZDO

organizacijsko
pamćenje kao
element održivosti
civilnog društva

PRIMJERI DOBRE PRAKSE

CENTAR ZA DOKUMENTIRANJE NEZAVISNE KULTURE je community arhiv nezavisne kulturne scene, koji u Zagrebu vode dvije organizacije (Kulturtreger/Kurziv), koji od 2011. radi kao otvoreni arhiv materijala proizvedenih u polju nezavisne kulture u Hrvatskoj od početka devedesetih godina do danas. Osim fizičkih materijala koji se mogu pregledati u klubu Booksa te njihove online baze koja se puni u sklopu studentskog (FFZG) te volonterskog programa Centra, online arhiv usmene povijesti sadrži više od stotinu pisanih i video intervjua.

MULTIMEDIJALNI INSTITUT ustupa na korištenje do it yourself bookscanner za skeniranje publikacija te pruža potrebnu edukaciju o digitalizaciji i obradi dokumenata, održava Medijski arhiv - javnu biblioteku koja se sastoji od specijaliziranih naslova većinom nedostupnih u javnim knjižnicama i sadrži više od 2000 publikacija (knjiga, časopisa, elektroničke građe), te je međunarodno prepoznat po svom bavljenju temom slobodnog pristupa znanju te projektu Javna knjižnica.

KNJIŽNICA RANKO HELEBRANT djeluje u sklopu Kuće ljudskih prava kao svojevrsan arhiv izdavaštva civilnog sektora u područjima ljudskih prava, nenasilja, obrazovanja te pokreta za mir, a odnedavno je njen sadržaj pretraživ putem open source softvera Koha.

DOCUMENTA – CENTAR ZA SUOČAVANJE S PROŠLOŠĆU gradi relevantnu biblioteku specijaliziranu za tematiku ratova i kršenja ljudskih prava u području ljudskih gubitaka u Hrvatskoj u periodu 1991-1995 te snimanja osobnih sjećanja na rat, kao i osnivanja dokumentacijskog centra u kojem bi objedinili archive organizacija za zaštitu ljudskih prava.

ARHIV SRBA U HRVATSKOJ od 2006. prikuplja, čuva, stručno obrađuje i daje na korištenje registrirano arhivsko gradivo tj. dokumente, audiovizualne i digitalne zapise te fotografije od posebnog značaja za kulturno-povijesnu baštinu Srba u Hrvatskoj, kao i za proučavanje srpsko-hrvatskih odnosa. U Arhivu se također postavljaju temelji za budući istraživački centar, pokrenut je i znanstveni časopis Tragovi. Putem računalne baze podataka korisnicima je omogućeno pretraživanje dosad prikupljenog, obrađenog i popisnog gradiva te bibliotečnog fonda.

O inicijativi

Organizacije iz različitih polja civilnodruštvenog djelovanja okupile su se u neformalnu inicijativu koja želi potaknuti prepoznavanje te unapređenje ove djelatnosti. Članice inicijative su organizacije čije knjižnice i arhivi sakupljaju i brinu o vrijednom gradivu koja je rezultat djelovanja velikog broja organizacija civilnog društva od početka 1990-ih do danas. One su ujedno i jedina mjesta koja to gradivo čine javno dostupnim za proučavanje i istraživački rad. Također, organizacije koje čine inicijativu već godinama surađuju na dijeljenju resursa, prije svega za digitalizaciju gradiva, razmjenu znanja i iskustava, davanju podrške drugim organizacijama kroz edukativne programe u području arhivistike te kroz podizanje vidljivosti ove teme u stručnoj, ali i široj javnosti.

Neformalnu inicijativu nezavisnih arhiva i knjižnica čine Centar za dokumentiranje nezavisne kulture – Kulturtreger i Kurziv, Multimedijski institut, Kuća ljudskih prava, Documenta, Arhiv Srba u Hrvatskoj, Savez udruga Klubitura, Centar za dramske umjetnosti, Udruženje za razvoj kulture URK.

KONTAKTI

Centar za dokumentiranje nezavisne kulture
centar.booksa@gmail.com

Udruga za promicanje kultura Kulturtreger
booksa@booksa.hr

Kurziv - Platforma za pitanja kulture, medija i društva
kurziv@kulturpunkt.hr